

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Caput III. Quid conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

quæ hîc & nunc magis expediunt ad salutem animarum, uti l. c. dicitur, & Vide dicta n. 469.

CAPUT III.

511

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum.

Resp. I. Scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ^{513.} ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Ita communiter, Nav. Azor, cateri.

Resp. II. Licet operari cum conscientia scrupulosa, manente scrupulo, dummodo judicetur esse scrupulus, & tunc talis contemnatur. Neque tamen opus est, ut ad singulos actus formetur hoc expressum judicium, quod sit scrupulus; sed sufficit, quod contra eum agat ex habituali vel virtuali judicio ab experientia præteritorum actuum. Ratio est, quia talis nulli periculo se exponit; cum ad bene operandum sufficiat judicium probabile aliquid licere: scrupulus autem, cum ex levi fundamento procedat, non tollit judicium practicum probabile, Sanch. l. 1. c. 10. n. 79. & c. Regin. Becan. Fill. l. 21. n. 176.

Resp. III. Signa Conscientiæ scrupulosæ sunt, ⁵¹² I. Pertinacia iudicii, quâ Doctorum consiliis non acquiescunt, unde varios consulunt & fatigant, ac tandem nullius iudicio stant nisi suo. II. Ex levi apparentia frequens iudiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconstantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo versiculo. III. Quod ex prioribus procedit, perturbatè agere, & cœcè quodammodo in externis actionibus versari. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circum-

cum-

" cumstantiarum. V. Timere in omnibus peccatum,
 " ac contra sapientum & proprium sæpe iudicium,
 " esse inquietum. VI. Si Confessarius iudicet te esse
 " scrupulosum. VII. In particulari signa scrupuli præ-
 " sentis sunt hæc duo: 1. Si per illum experiaris te
 " nimium angī & turbari. 2. Si aliàs expertus sis te
 " similia apprehendisse sine fundamento.

535
 212
 527
 " Resp. IV. Remedia Conscientiæ scrupulosæ sunt:
 " I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec
 " cogitatione fovere. II. Iudicio Confessarii vel alte-
 " rius viri docti ac pii acquiescere, non recurrendo
 " ad eum in singulis actionibus, sic enim se & illum
 " fatigant, cum scrupulorum incremento, sed accipi-
 " endo ab eo generalia principia, à quibus nullius
 " scrupuli causâ, imò nullo modo recedat, etsi enim
 " alterum errare contingeret, quia tamen hoc fa-
 " ciendo, agit, quod in se est, non peccabit. III. Bo-
 " norum vitam & consuetudinem tanquam regu-
 " lam intueri. *S. Ant. Sylv.* IV. Assuefacere se ad
 " sequendas sententias mitiores, & minus etiam tu-
 " tas, *Fill. n. 182.* V. Non iudicare quidquam esse
 " mortale, nisi certò sciat, *Azor to 1. l. 2 c. 10.*
 " *Vasq. Sanct. Fil. n. 183.* VI. Nunquam otiosi
 " quia otium implet phantasiâ cogitationibus
 " scrupulosis. VII. Destruere causas scrupulorum,
 " v. g. melancholicus evacuet medicamentis atram
 " bilem; pertinax frangat suum iudicium; superbus
 " prudentiæ non confidat; rudis instructionem pe-
 " tat; timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non
 " imponit præcepta redigentia ad insaniam. VIII.
 " Nolle scrupulorum privilegia; ut i. quòd non
 " teneatur in agendo adhibere examen & diligentiam,
 " nisi valde mediocrem: nec tantam, quantam
 " alii: & quòd dum angit scrupulus, nec suppetit
 " consilium, possit liberè agere, quod vult, nisi cer-
 " tum

rum & evidens sit esse peccatum : Vide *Vasq. in 1.* 2. d. 57. 2. Quod nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certò sciat illud esse mortale, & se ritè confessum non esse; Non est autem certus, quamdiu dubitat: Unde suadet *Lay* ut scrupulosus nunquam confiteatur dubia & scrupulos. Et *Sa. V. Dubium Sancti. Azor. &c.* dicunt non teneri confiteri, nisi quæ jurare possit esse mortalia, & nunquam esse confessum. Ratio utriusque privilegii est, quia in scrupuloso ex nimio timore peccandi turbatur ratio, ut non possit rectè rem examinare: Unde esto aliqua confessus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno & periculo anxietatis perpetuæ procurare integritatem confessionis, cum ab ea minores sæpe difficultates excusent, ut notat *Köning. Laym. Bon. Azor. Bec. IX.* Confessarius non permittat confiteri vel proponere scrupulos vel dubia, (maximè, si semel ad satietatem audiverit:) quia alioqui nunquam fontem scrupulorum exhauriet. Vide apud *Lay. hinc c. 6. Filic. Sancti hinc & l. 2. de Matri. d. 41. n. 2. Azor p. 1. l. 2. c. 20 Bresserum l. 6. tuto. Bec. p. 2. t. 1. c. 4. q. 10. Bonac. 10. 2. d. 2. q. 4. p. 8.*

A D D E N D A.

Q. 68. *Quæ sint causæ scrupulorum R. Variæ, 512*
 1. Suggestio dæmonis, ut bonum spirituale hominis impediat: 2. Consortium cum scrupulosis, vel lectio casuum conscientia facta ab incauto & minus intelligente: 3. Imbecillitas capitis, quam homines apprehensivi habent: 4. Defectus iudicii naturalis: 5. Melancholia aut complexio corporis ad timorem propensa, qualis est in naturis humidis ac frigidis. 6. Acumen ingenii in inveniendis rationibus

I

nibus

nibus dubitandi, & impotentia dissolvendi. 7. Oc-
cultas superbia, ob quam aliquis non vult se submit-
tere iudicio & directioni alterius: 8. Actio de se
non mala cum timiditate sæpius repetita, sic enim
magis intimidatur animus, & tandem cedit impru-
denti timori. 9. Pusillanimitas & dejectio animi,
ob quam quis nescit timores contemnere. 10. Ni-
mia sollicitudo cavendi omne id, quod habet spe-
ciem mali, dum enim continuò sibi inclamat, cave
peccatum, cave tibi, seipsum sine causa intimidat.
11. Voluntas Dei, qui sæpe immittit, vel ad punien-
da peccata, præsertim superbiam, vel ad instruen-
dum hominem, ut sciat compati & dirigere simili
malo afflictos, vel ad excutiendam tepiditatem in
servitio Dei, vel denique ad majus ejus meritum.

513 Q. 69. *An scrupuli sint utiles.* R. Sunt partim
utiles, partim noxii:

§. I. Utiles sunt; 1. quia juvant ad emundan-
dam conscientiam; hinc homo, qui in vita scrupu-
losus fuit, in morte solet abundare maximis conso-
lationibus, etiam ex recordatione, quòd conscien-
tiam semper conatus sit habere mundam. 2. Juvant
ad reddendum hominem in actionibus suis cautum,
ne offendat Deum; item faciunt attentum & sollici-
tum, ut omnia ad Deum dirigat. 3. Plurimum fa-
ciunt ad internam humiliationem, videt enim scrupu-
losus, quàm miser sit, quàm parum prudens: de-
inde cogitur per angustias suas se suaque omnia ape-
rire alteri; debet abdicato proprio iudicio alienum
sequi, & facere, quod jubet alter. 4. Multum con-
ducunt ad hoc, ut quis suo tempore possit alios diri-
gere & juvare, vix enim bene diriget scrupulosum,
qui scrupulos non senserit, unde quos Deus præor-
dinat ad alios suo tempore juvandos, solet eos prius
in illis exercere, ut sciant compati, & practicè nove-
rint;

runt, quomodo sit scrupuloso, quem maximè torquet illa cogitatio, quòd putet neminem scire, quomodo ipsi sit. 5. Juvant ad magnum meritum, quidquid enim agunt scrupulosi, ideo agunt, ne displiceant Deo, sicque puram semper intentionem habent: deinde pro Deo non offendendo patiuntur gravissimè, mallentque sæpe mortem, quàm ejusmodi angores ferre; sicque Deus, sine peccato tyrannorum, facit eos sibi Martyres esse: & hæc scrupulosis solatio esse debent.

*Vide lib. 6.
p. 2. n. 1913*

§. II. Scrupuli sunt noxii, in primis corpori, quia 514
destruunt valetudinem, attenuant caput, sæpe redigunt hominem ad insaniam, vitam sæpe abbreviant; deinde animæ, quam reddunt intricatam, desolatam, perplexam, quandoque desperabundam; confundunt intellectum, judicandi vim perturbant, sæpe totum hominem insignibus talentis præditum reddunt ad omnes functiones ineptum: præterea impediunt multa bona opera, prodigunt tempus multis vanis ac inutilibus cogitationibus &c.

Q. 70. *Quandoam aliquis judicari debeat* 515
scrupulosus. R.

§. I. Maximâ hinc circumspeditione est opus, nam aliqui sæpe putantur esse scrupulosi, qui non sunt: *Scrupulosi verè tales paucissimi sunt, inquit Eliz. l. 8 q. 16. §. 3., sed stultus mundus timorem Domini scrupulos vocat & conscientias fascinat: è contrà tamen aliqui sunt scrupulosi, & non putantur esse.*

§. II. An aliquis, qui meticulosæ conscientiaë est, 516
sit scrupulosus necne, communiter judicare non potest meticulosus ipse, sed judicium relinqui debet viro docto, probo ac prudenti, qui in tractandis conscientiaë aliquam experientiam habeat; tales enim meticulosi per suas anxietates turbantur, quominus rectè judicent, maximè in rebus propriis, in quibus
homi-

homines maximè cæcutiunt, unde potiùs credere debet alteri, cui conscientiam suam modumque operandi sincerè aperuit.

517 §. III. Vix potest aliquis judicare statim primà aut secundâ vice, quando alterum confitentem audiit, an sit scrupulosus necne, quia quamvis aliquis quandoque sit anxius circa multa, fortè justa & rationabilis est anxietas.

518 §. IV. Quando pœnitens est sollicitus, imò & moderatè anxius, ne Deum vel levissimè offendant, aut ut statim culpam deponat, non debet ideo judicari scrupulosus, justa enim & prudens est cura illa, ne Deus in minimo offendatur, & ut offensa deponatur; hinc legimus de viris Sanctis, quòd quotidie, quandoque etiam bis de die confessi sint.

519 §. V. Qui post vitam in magnis peccatis diu traductam anguntur, sibi que etiam intra mediocre tempus, v. g. intra medium annum nunquam videntur satisfacere, sed magis confiteri volunt, & præterita expiare, non semper judicandi sunt scrupulosi, quia timor & cura illa sæpe est prudens ac necessaria, tum ad recogitanda pro confessione omnia peccata, quæ homini salutis incurio facilè excidunt, tum ad cogitationes & affectus à malo abducendos, quod post consuetudinem peccatorum non adeo facilè fit.

520 §. VI. Si quis nunc adhuc deliberatè consentiat in peccata, quamvis postea valde angatur, sollicitè se examinet, anxie confiteatur, sicque se ipsum aliquo modo turbet, non ideo statim censeretur scrupulosus, est enim justa causa illius anxietatis & moderatæ turbationis, quam Deus per conscientiam remordentem injicit, estque re ipsa actualis gratia Dei, quæ ideo turbat, quia est contraria affectui peccaminoso, quem homo paulò antè habuit, aut fortè etiamnum habet.

§. VII.

§. VII. Ex eo, quòd aliquis dubitet, an in hoc 521
 vel illo peccarit, non potest semper colligi, quòd sit
 scrupulosus, quia dubium & scrupulus valde distin-
 guuntur, nam dubium est suspensio iudicii, quæ si
 fiat ex rationabili motivo, est prudens, hinc sæpe fieri
 potest, ut aliquis dubitet, peccaritne mortaliter nec-
 ne, quod plerumque contingit illis, qui vel ignoran-
 tes sunt, vel non satis attendunt ad suas intentiones
 & affectus: è contrà scrupulus est tantùm inanis
 apprehensio & sine fundamento conceptus timor
 peccati, ubi peccatum non est: ex quo etiam patet,
 si quis per errorem iudicet aliquid esse peccatum,
 quod peccatum non est, hoc non esse scrupulum, sed
 conscientiam erroneam, contra quam si operetur,
 peccat.

§. VIII. Qui in uno tantùm vel altero casu tran- 522
 seunter habet scrupulum, non potest dici scrupulo-
 sus, hoc enim nomen frequentiam seu habitum de-
 notat; uti non dicitur ebriosus, qui semel aut ite-
 rum fuit ebrius, sed qui solet se inebriare: unde nec
 talis uti poterit privilegiis scrupulosorum, uti rectè
 Stoꝝ l. l. p. 5. n. 176.

§. IX. Aliqui sunt scrupulosi circa præterita, alii 523
 circa præsentia: scrupulosus circa præterita est ille,
 qui cum moralem diligentiam adhibuerit in exa-
 minandis, detestandis & confitendis præteritis, ni-
 hilominus sine prudente motivo continuò timet, an
 hoc vel illud etiam non fecerit, an rectè doluerit, an
 satis confessus sit &c. Scrupulosus circa præsentia est,
 qui cum deliberatè non consentiat in peccata, tamen
 ubique timet, ne hoc quòd facere vult, sit peccatum,
 ideo ubique hæret, & seipsum vanis apprehensionibus
 peccatorum excruciat, si aliquid egerit.

§. X. Si quis sit anxius & seipsum interroget, 524
 quæ sit causa suæ anxietatis, tumque nullam causam

rationabilem dare possit, signum est angi scrupulo, uti & tum, si illa, quæ aliàs scit & antehac prudenter judicavit non esse peccata, jam reputet ut talia, vel operando formidet, ne sint.

525 §. XI. Fit sæpe, ut aliquis sit scrupulosus in una materia, v. g. in materia castitatis vel horis legendis, è contrà non sit scrupulosus, sed nimis laxus in aliis, unde talis non poterit uti privilegiis five regulis scrupulorum, nisi in illa materia, in qua scrupulosus est.

526 §. XII. Ad meliùs dignoscendum, quisnam sit scrupulosus, juvat ex Stoꝝ. n. 223. expendere discrimen, quod est inter laxum & scrupulosum, v. g. 1. Laxus est, qui spernit & pro nihilo habet illa, quæ alii communiter putant esse peccata: qui verò timet, quæ alii pro nihilo habent, est scrupulosus. 2. Qui non credit Concionatoribus, sed eorum reprehensionem censet esse immodicas exaggerationes, laxus est: qui verò Confessariis aut aliis viris doctis & probis factum excusantibus non credit, est scrupulosus. 3. Qui proprio confisus iudicio procedere solet nemine consulto, laxus est: qui verò in rebus etiam claris, vel de quibus aliàs accepit resolutionem, iterum iterumque interrogat, volens se per hoc reddere magis securum scrupulosus est. 4. Qui in confitendo non multum laborat de exprimenda specie & numero peccatorum laxus est: qui verò omnia dubiè & hæsitanter confitetur, idem sæpius repetens, dicens jam hunc jam illum numerum vel circumstantiam diversam, nec unquam sibi satisfaciens, scrupulosus est. 5. Qui præcipitanter & sine consideratione agit quidlibet, est laxus: qui verò in omnibus ita suspensè procedit, ut non fidat communi doctrinæ Theologorum, sed semper evidentias & demonstrationes quærat, est scrupulosus. 6. Qui velociter & vagè præscriptas preces deproperat, sine causa interrum-

terrumpit, inter orandum circumspicit vel fabulatur, est latus: qui verò anxie precatur, sapius subsistit pro attentione habenda, eadem repetit, est scrupulosus; & ita de aliis materiis. Atque ex his facile est colligere, quisnam habeat conscientiam timoratam & bene formatam, nempe qui in his aliisque medium tenet.

Q. 71. *Quid observandum sit circa directionem scrupulorum.* R. seqq. 527

§. I. Curam dirigendi scrupulosum non admittat Confessarius, nisi ille ostendat, se credere, quod Confessarius possit & velit eum bene dirigere, simulque spondeat constantiam apud illum, confidentiam in se aperiendo, obedientiam in sequendo, etiam seposito proprio iudicio, hoc enim est facillimum & ferme unicum medium tales homines juvandi, quo si utantur, etiam securè procedunt, uti dicitur n. 540.

§. II. Confessarius ante omnia videat, quæ sit causa scrupulorum, & conetur eam amoliri, debet enim agere, sicuti prudens Medicus corporis, qui explorat morbum & causam ejus, priusquam medicamenta applicet. 528

§. III. Plerumque mitis sit erga scrupulosum, ne afflicto afflictionem addat: quandoque tamen etiam juvat austeritas, ut expugnari possit tenacitas iudicii in poenitente. 529

§. IV. Resolutè ei respondeat, non hæsitans, nec multum distinguens, sed absolutè enuntians, quid faciendum sit, semper sequendo partem benigniorem, & dubitationes ejus interpretans in meliorem partem; nunquam autem det rationes sui responsi, quia has postea scrupulosus examinat, sibi que reddit dubias, ac se magis implicat. 530

§. V. Non patiat sibi proponi quoscumque scrupulos & dubia, sed quando moraliter certus est 531

scrupulum afferendum, dimittat etiam ad communionem non auditum, quia hæc interrogationes & frequentes recursus ad Confessarium sunt veluti frictio scabiei, inquit *Crombezius* l. I. de perf. c. 13, quæ quidem placet, sed nocet.

532 §. VI Quandoque suaviter irrideat, dum proponit aliqua minus prudentia dubia, jubeatque cogitare, quid responsurus esset, si ab alio interrogaretur, mandetque idipsum facere.

533 §. VII. Sollicitè monendus est, ut nulli scrupulo cedat, sed directè contra eum operetur, v. g. si scrupulum habeat, quasi peccet, si transiens Sacerdotem non deponat pileum, jubeatur transire tecto capite; si enim sic cogitet, hac vice deponam, pro securitate ne peccem, hac vice tantum, ut sim quietus &c., hoc ipso paulatim inducit apprehensionem obligationis, & vehementer auget suum malum: imò docendus est, quòd cedendo scrupulis peccari possit, v. g. quia per scrupulos nocetur corpori & animæ, impediuntur multa bona, superbè defenditur judicium proprium, non satis æstimatur Dei bonitas, sed occurrit scrupuloso velut Tyrannus, qui torturâ hominis delectetur, vel nobis quasi ponat laqueos peccandi.

Qui plura voluerit pro consolandis juvandisque ejusmodi hominibus internè afflictis & anxiiis, legat inter Epistolas *Ludovici de Ponte*, post ejus vitam annexas, Epist. 16. 17. & 18, ubi planè solida & profundè spiritualia circa hæc documenta tradit.

534 Q. 72. *Quenam præterea regula servire possint scrupuloso.* R. seqq.

§. I. Quod nimiam difficultatem affert, non est moraliter possibile, unde ad illud nec Deus nec Ecclesia obligat, ita *Regin.*; & hanc regulam applicare potest plurimis materiis, v. g. scrupulosus dicere potest, mihi nimis difficile esset confiteri, quidquid me inquietat,

quietat, sic recitare horas semper repetendo, semper habendo formalem attentionem &c., ergo ad talia non obligor.

§. II. In dubiis, vita & communis sensus hominum proborum meritò potest haberi pro regula vivendi, unde quod illi absque formidine peccati agunt, potest scrupulosus sequi, ita *Laym.*, hinc potest sic dicere scrupulosus, video hos & illos homines, de quorum probitate dubitare non audeo, tale quid bonâ fide agere, ergo ego possum similiter.

§. III. Qui omittit, quod lex præcipit, excusatur, si bonâ fide & sine contemptu putet legem non esse, paratus facere, si sciret legem esse, ita *Cajet. Nav.*; hinc dicere potest, non scio, quòd existat lex, v. g. repetendi horas, etiam si distractè oraverim, & si scirem legem esse, repeterem, nunc autem non repetam, quia certus non sum de ulla ejusmodi lege.

§. IV. Si dubitet, an id, in quo hæret, sit scrupulus, an prudens ratio dubitandi, tunc contemnere potest velut scrupulum, inquit *Stoz* l. 1. p. 5. n. 185. & 189., nam quod dubium est scrupuloso, hoc censei debet pro illo moraliter certum; & si esset peccatum, id sciret vel audisset antehac: hinc si v. g. apprehendat se teneri ad aliquid statim faciendum, uti ad corripiendum proximum, si non est certus se teneri, prudenter judicat se non teneri, & bene facit omittendo, uti rectè *Less.* de act. hum. q. 19. n. 79.

§. V. Addit *Less.* expedire, ut scrupulosus memoriâ retineat, vel etiam in charta notet scrupulos præteritos, in quibus agnovit, vel à Confessario audivit se inaniter fuisse anxium, sic enim poterit ex horum similitudine novos dijudicare & contemnere.

§. VI. Quamvis scrupulosus sit rudis, rectè tamen facit, si assuescat ex generalibus principiis sibi formare conscientiam, non recurrendo toties ad

Confessarium, sicque pergat bonâ fide: si erret, non imputabit Deus, qui non obligat ad toties recurrendum cum tanta molestia & perturbatione sui, sed unicuique dedit rationem, ex qua sibi formet dictamina agendi.

540 §. VII. Directio Confessarii est facillimum medium evadendi scrupulos, si nempe ei credat penitens; hinc si juvari optat, debet unum stabilemque sibi eligere, quem putet doctum & probum, ita ut possit & velit bene dirigere secundum Dei beneplacitum & salutem ipsius: quod si ad varios currat, eisque suas difficultates exponat, signum est pertinacis iudicii & quod velit eum tantum sequi, qui secundum ipsius caput respondebit: rectè ait S. Antonin. I. p. summæ tit. 3. c. 10. §. 10. Reg. 5. *Est igitur quinta regula, obedientia humilis imitatio, ut scilicet scrupulosus captivet intellectum suum dictis sapientum & obedientia Superiorum, quantumcumque scrupulus sibi dicet aliud.* Et quod prudenter agat sic cæcè sequendo, clarè ostendit Less. n. 78., sic enim format conscientiam, *quamvis ego, quoad me, potius iudicarem me ad hoc teneri, hoc esse peccatum &c., quia tamen meus Confessarius mihi dicit contrarium, possum & volo facere hoc, quod ille mihi dicit, & certus sum me bene facere, quia Deus vult, ut faciam, quod ille mihi dicit, cum ipse mihi sit interpret Divinae voluntatis, ita Gobat tr. 7. n. 500.*

541 Q. 73. *Quanam sint observanda, si quis circa peccata praterita & eorum confessiones sit scrupulosus. R. Seqq.*

§. I Si antehac vixit in consuetudinibus peccandi, permitti debent scrupuli aliquo tempore, ut conscientia rectè expurgetur: ante omnia autem sollicitè disponendus est ad confessionem generalem, (si hanc

hanc nunquam fecerit) per prævios actus fidei, spei, charitatis, doloris, propositi: tumque iuvandus in examine, percurrendo præcepta Decalogi, Ecclesiæ & peccata præcipua: hanc confessionem si semel fecerit, nunquam amplius permittendus est confiteri generaliter, attamen concedendum, ut ter aut quater addat, quæ adhuc incident, & de quibus nescit se rite confessum esse, tumque postea de præteritis omnino non audiendus, nec permittendus se desuper examinare, quamvis non meminerit se hoc vel illud esse confessum, quia non meminisse non est rationalis causa dubitandi, cum nec aliorum actuum sæpe meminerimus, ita *Nav. Laym. Med. Sa, Henriq. Cõn. Gob. Lohn.*

§. II. Si sciat se solitum esse retinere peccata in confessione, dandum est aliquantò longius spatium post confessionem generalem, ut peccata adhuc incidentia confiteatur, v. g. per dies quindecim, post quos etiam ipsi prohibenda est confessio & recogitatio de peccatis præteritis, quamvis enim fortè omitterentur aliqua, non est obligatio cum tanto incommodo præterita scrutandi, remissa autem sunt omnia indirectè per primam absolutionem, ita *Cõn. Lohn. & alii.* Ideoque universaliter dicit *Less.* de act. hum. q. 19, n. 80. scrupulosum non teneri quicquam repetere in confessione, nisi certus sit, se vel nunquam, vel non bene esse confessum, quamdiu autem dubitat, certus non est.

§. III. Si post adhibitam diligentiam istam adhuc non acquiescat, sed dicat se hæc & ista certò fecisse, & non esse confessum, jubeat Confessarius, ut juret se scire, quòd per hoc peccarit mortaliter, & quòd nunquam sit confessus; si timeat jurare, dimittat nec audiat, nam non est certus, sed ad summum opinatur, si sine mora juret, audiat, tum enim non est scrupulus.

§. IV.

544 §. IV. Si angatur circa præparationem ad confessiones, edoceri debet, quòd sufficiat diligentia & præparatio mediocris, qualis in negotio magni momenti ab hominibus adhibetur: quoad confessiones autem peractas declaret ei non ideo esse repetendas, quòd probabiliter fuerint invalidæ, si etiam probabile fit valuisse, uti pluribus dicitur de Sacramentis.

545 §. V. Si pro confessione ordinaria nihil peccati comperiat, non ideo turbetur, quia vel non peccavit, vel Deus ei sua lumina hinc subtrahit, ut tantò humilior reddatur, ideoque eum Confessarius vel dimittat cum cruce, vel jubeat ex priorè vita repetere unicum peccatum, quod certò sciat se antehac esse confessum.

Q. 74. Quanam regula serviant illi, qui scrupulosè angitur, ne tentationi interna consenserit.
R. Sequentes,

545 §. I. Nunquam credat se mortaliter peccasse, nisi certò sciat, imò etiam, si valde scrupulosus sit, jurare audeat se plenè advertisse malitiam gravem, & in eam plenè consensisse; hinc etiam pro conscientia non scrupulosis communiter notant Auctores, & absolutè dicunt *Bonac.* de peccatis d. 2. q. 2. p. 3. n. 19. *Sayr.* in clavi Regial. 8. c. 7 n. 6. *Regin.* l. 15. n. 76. *Herinx* de peccat. d. 7 n. 41. *Bosco* de pœnit. d. 7. f. 8. n. 104. & 107., qui timorata est conscientia, nec solet plenè advertens consentire, potest in dubio credere se non plenè consensisse, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

547 §. II. Regula jam data valet, quamvis non adsit alia conjectura: valet autem maximè si præterea accedat unum ex his, I. Si serium animum & sæpe repetitum propositum habuerit nunquam peccandi mortaliter, aut potius moriendi; quæ enim sæpe sunt
odio

odio habita, si postea plenè amentur, hoc facillimè advertitur. 2. Si, quando magis advertit, terreatur & continuò repellat, quia si animus antea plenè consensisset, non tam facilè mutaretur, præsertim sine consideratione motivorum oppositorum; & si se plenè avertisset à Deo, non tam citò ad eum iterum converteretur. 3. Si statim post factum advertat se jam cognoscere malitiam, quam antè non ita cognoverat, tum enim signum est, quòd antè non plenè cognoverit. 4. Si meminerit se timidè & suspectè processisse, quia tum signum est non plenè consensisse. 5. Si tum habuit occasionem patrandi peccatum, & tamen ab illo abstinuit, signum est, quòd non plenè consenserit in illud patrandum. 6. Si nesciat, an vigilianti an dormienti, an sobrio an ebrio contigerit, si enim fuisset plena deliberatio & libertas, sciret, an fuisset vigilans & sobrius. 7. Si statim post factum dubitet, an consenserit, quia *plenus consensus in mortale est tanta iniquitas*, inquit *Iacobus Alvarez*, & post eum *Gran.* apud *Ovied.* I. 2. tr. 4. contr. I. n. 29. *ut celari aut ignorari non possit, sed in recenti facile agnoscatur: & si peccato consensisset*, inquit *Bonac.* suprà, *facile cognosceret se consensum præbuisse, nam à mortali peccato valde abhorret, ut suppono, cum sit timorata ad Deum conscientia, qui autem ab aliquo malo valde abhorret, si in illud incidat, non facile obliviscitur.* Et hic dicta valent etiam pro non scrupulosis.

§. III. Quamvis homo, qui non est timorata conscientia, sed solet consentire, ex communiter contingentibus debeat in dubio præsumere se consensisse, tamen rectè notat *Herinx* suprà, si cœperit serio converti, sæpè fieri, ut longo tempore inhæreat cogitationi, neque tamen consentiat, eò quod habitus antiqui naturaliter operentur primum motum, nec

nec semper possit homo aliis intentus animum advertere ad illum tam citò reprimendum, quod valet de omnibus, sed maximè in scrupulosis, qui à peccatis recenter convertuntur.

549 §. IV. Pro certo tenendum est nihil esse peccatum, nisi tum, quando committitur, advertatur malitia, quòd enim aliquis postea advertat, est conscientia sequens, quæ nihil ad rem facit, uti dictum est n. 44.

550 §. V. Quando materia actionis vel omissionis de se est grata appetitui, & tamen non causavit specialem delectationem in voluntate, signum est, quòd defuerit plena advertentia vel consensus, alioquin etiam voluntas suam percepisset delectationem.

551 §. VI. Qui scrupulosi sunt in internis dubiis circa fidem, jubendi sunt non pugnare positivè contra tentationem, volendo elicere actus oppositos, sed habeant se quasi permissivè & contemptim, v. g. si se internè ingerat tentatio, Deus non est Unus & Trinus, non debent in hoc æstu tentationis velle elicere actum fidei circa hoc mysterium, sed faciliùs vincant, si abstrahant, hoc modo, quando tentatio dicit, hoc non est possibile, ut Deus sit Unus & Trinus, respondeant internè, non sit possibile, quid tum? ergo Deus non est Trinus? non sit, quid tum? ergo tu hoc non credis? non credam, quid tum? imò dicat, nolo jam credere, sed tum credam, quando opus erit. Vide dicenda l. 2. n. 42.

552 §. VII. Similiter, qui circa judicia temeraria est scrupulosus, faciliùs vincet, si quasi permissivè se habendo contemnat, quàm si positivè contrà luctetur, v. g. audit Titium paulò liberiùs jocantem, incidit cogitatio, Titius est luxuriosus; hìc non debet velle se cogere, aut rationes quærere, ut judicet Titium potius esse castum, sed quasi contemnat, internè dicendo,

cendo, sit luxuriosus, quid tum? quid ad me? sit talis: ergo judicas esse talem? judicem, quid tum: ergo sic vis peccare? peccem sic, quid tum? Si sic agat contemnendo, reipsa nec judicat nec peccat, quia sic se habendo exercitè cognoscit se non esse paratum ad peccandum, nec reipsa habere iudicium illud de Titio: è contrà si incidat, non est luxuriosus, licèt ita loquatur, sed castus; etiam hìc suspendat iudicium, & cogitet, sit castus, quid tum? si enim positivè iudicare veller esse castum, iterum recurreret dubium & tentatio in oppositum, propter jocos liberiores jam auditos.

Vide feb. 3
nũ. 1189.

§. VIII. Qui internè vexatur cogitationibus, 553
quasi Deum blasphemet, veller destruere &c., quamvis cogitationes tales videantur ad cor venire, si tamen seipsum seriò interrogans videatur sibi omnia opposita cupere, censerì debet nullo modo peccare, uti post *Baldel.* notat *Burgh.* cent. I. cas. 47., quia ob vehementiam phantasiæ & turbationem intellectus impeditur libertas, certum enim est quòd non tantum passiones aliæ sed etiam anxia formido tollat indifferentiam iudicii & voluntatis, hinc, inquit *Henr. Suso* apud *Lohn.*, concors est multorum etiam SS. sententia quòd ratio sæpe per importunas incidentias etiam in delectationem perveniat, idque satis longâ morâ, antequam suiipsius per maturam deliberationem plenè compos fiat, & in talibus boni homines peccatum mortale metuere non debent: tali autem homini suadendum est, ut moderatè resistat, potiùs contemnendo, secundùm antè dicta, quàm positivè & directè contranitendo, sic enim frustra se vexaret, quia phantasia ejusmodi repræsentationibus assueta est potentior, nec subjacet libertati. Id tamen notant viri spirituales, quòd postea, dum se examinant, possint præsumere illud esse verum,

rum, quòd statim post factum conscientia dictabat, five quòd ipsis primò occurrebat contigisse, unde si primò videbatur ipsis, quòd consensissent, potest id præsumi: è contrà si primò videbatur ipsis, quòd non consensissent, aut si tantùm timebant vel dubitabant, an non consensissent, præsumant se non consensisse, nec recedere debent ab illa prima persuasione vel resolutione semel facta, frustra enim se divexabunt, cùm nunquam consequi possint certitudinem.

554 §. IX. Qui timidæ sunt conscientiæ, nunquam debent in æstu tentationis qualiscumque illa sit, examinare, an consenserint necne, sed rejiciant in aliud tempus, quando deserbuerit tentatio, & quieti erunt, quia ob turbationem mentis non sunt eo tempore apti ad judicandum. *Nec refert*, quòd timeant, ne obliviscantur, aut postea non ita sciant, quomodo se habuerint, *nam* potiùs admittere debent periculum oblivionis, quàm se ita graviter sine fructu vexare, aut etiam se exponere periculo reipsa consentiendi.

555 §. X. Qui sic internè vexatur metu consentiendi, monendus est, ne gestu vel verbis se defendat contra tentationem, v. g. agitando caput, dicendo, nolo consentire, nolo, non facio, recede diabole &c, hæc enim non sunt remedia, sed majores vexationes sùt: itaque placidè sit quietus, nudè contemnat, agat quod agit, aut si nihil habet, quod agat, cogitet de illo, quod primò occurrit, v. g. si fenestram videat, numeret, quot vitra habeat, sicque faciliùs evincet: quòd si tentatio nihilominus pergat infestare, nil refert; non nocet, si deliberata voluntas non accedat per consensum, cujus periculum non est in homine timorato, nec debet præsumi in ipso: id etiam observandum, quòd ejusmodi homo tentationem ipsam reputet pro consensu, nam si internè suggerat dæmon,

Vide plura Lib. 6. part. 2. nũ. 1906p.

dæmon, fac hoc, visne hoc facere? nunquid vis facere? hoc ipso putant se consensisse, quod falsum est, cum sit mera tentatio ad consensum.

Q 75. Quid illi sit agendum, qui scrupulosè semper 556
timidus est, ne cum dubio operetur. R. Hic scrupulus multis est molestus, cum enim certum sit eum peccare mortaliter, qui operatur, dubitans an hoc, quod facit, sit mortale, aliqui autem scrupulosi ad omnia ferme hæreant & nihilominus sæpe operentur, postmodum nesciunt, an re ipsa dubitarint, aut an se practicè resolverint: pro talibus servient sequentes regulæ,

§. I. Motivum prudens ad se resolvendum quod actio, quam talis homo anxius aggreditur, non sit peccatum, est hoc, si primo statim intuitu & sine formidine non cognoscat esse peccatum: neque opus est, ut examinet rationes pro & contra, sed certò credat esse licitum, hoc ipso quod primo intuitu non occurrat tanquam certò & indubitanter illicitum, ita Bonac. Sanch. Castrop. Laym. Stoq. l. 1. p. 5. n. 200.

§. II. Si sciam alios homines probos aliquid solere agere, tum etiam rectè iudico mihi idipsam licere.

§. III. Quamvis scrupulosus postea inveniat se 557
aliquando errasse, iudicando licitum, quod re ipsa erat illicitum, nil refert, potest nihilominus aliàs eodem modo pergere, & se secundum dicta resolvere, quia cum per experientiam suam sciat tales timores suos, qui æqualiter incidunt, esse communiter vanos, sitque moralis impossibilitas & nimia difficultas examinandi omnes, prudenter facit, si omnes contemnat & bonâ fide pergat, per accidens autem erit, si quandoque materialiter peccet.

§. IV. Si scrupulosus tam citò non possit se de- 558
terminare, nec satis contra illum timorem videatur formare

formare iudicium practicum, quod non peccet, quamvis operetur cum actuali tali timore, non peccat, quia timor ille non est iudicium nec conscientia dubia, sed tantum est fuga aliqua sive actus appetitus aut voluntatis conjunctus cum apprehensione mali, quod fugit; & ille timor relinquit iudicium aliquod quasi habituale, re ipsa virtuale, quod quis habet, & quo iudicat talem actionem non esse peccatum, cum tale iudicium hactenus habuerit de talibus actionibus, & censeatur illud adhuc habere, quamdiu non occurrit ratio certa & evidens in contrarium, licet ipsemet non advertat se habere illud ob impetum contrarii timoris, qui intellectum confundit & perturbat: re ipsa autem talis timor non est in ultimo iudicio practico, sed oritur ex cognitionibus antecedentibus vel comitantibus, quæ veluti objecta respiciuntur à iudicio practico, sicuti præmissæ ultimi iudicii practici respiciunt iudicium directum probabile & formidolosum velut objectum, quod

559

tantum affirmant existere, uti dictum est n. 306.

§. V. Si scrupulosus certò putet se habuisse dubium, non ideo certus est se peccasse, quia potuit fuisse dubium tantum speculativum, per quod non tollitur certitudo iudicii practici ultimò directivi: itaque ad summum reddetur dubius, an re ipsa peccarit necne, cum autem scrupulosus non teneatur confiteri dubia, ut possit tales timores tandem vincere, & superare pericula peccandi, consultius est, ut istorum mentionem nullam faciat, quando confitetur, nec se desuper examinet, an peccarit necne, sed potest prudenter se resolvere, vel quod non peccarit,

560

vel quod saltem non teneatur illa confiteri.

Q. 76. *Quid agendum sit cum illis, qui continuo talia oggerunt Confessario: Pater me non novit; non scit qualis sim; habet me pro scrupuloso & non sum; non sum ita, sicut putat; non satis me explicavi,*

&c. R.

&c. R. Ad satisfaciendum phantasiæ, Confessarius bis vel ter patienter audiat, tum semel pro semper admoneat, ut se sufficienter cognosci statumque animæ intelligi credat, neque opus esse pluribus se explicare: si non acquiescat, permittat ad tempus agere, quod vult, donec illam superbiam, quâ se Confessario præfert, & pertinaciam, quâ iudicio proprio inficit, discat deponere, discet autem, advertens se quotidie magis & magis implicari atque torqueri: quod si nec tandem ita sapiat, habeat pro incurabili, & sustineat eum cum patientia, quandoque enim vult Deus tales permanere. Pro scrupulosis aliis, v. g. circa orationes vocales, horas Canonicas, Missam legendam vel audiendam, dabuntur suis locis regulæ, quando de illis materiis agetur.

TRACTATUS II.

562

*De Regula externa Actuum humanorum,
sive Lege.*

CAPUT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Lex sive præceptum.

Espondeo Lex & Præceptum, prout hic
indistinctè accipitur, est recta agendo-
rum, aut omittendorum ratio. Interim
cùm à Superiore non communitati, sed
alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid
præcipitur, non appellatur Lex, sed Præceptum tan-

569
562
570
579
582
587

V 2

tùm,